

Archeo-rapport 72

Het archeologisch vooronderzoek aan de Deken Jozef Van Herckstraat te Kontich

Archeo-rapport 72

Het archeologisch vooronderzoek aan de Deken Jozef Van Herckstraat te Kontich

Colofon

Archeo-rapport 72

Het archeologisch vooronderzoek aan de Deken Jozef Van Herckstraat te Kontich

Opdrachtgever: Matexi Antwerpen NV

Projectleiding: Maarten Smeets

Uitvoering veldwerk: Michiel Steenhoudt
Sophie Rooms

Auteurs: Michiel Steenhoudt
Ludo Fockedey

Foto's en tekeningen: Studiebureau Archeologie bvba (behalve figuren 1 t.e.m. 5)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba

Jozef Wautersstraat 6

3010 Kessel-Lo

www.studiebureau-archeologie.be

info@studiebureau-archeologie.be

tel: 0474/58.77.85

fax: 016/77.05.41

©2011, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve gegevens

Naam site:	Deken Jozef Van Herckstraat
Provincie:	Antwerpen
Gemeente:	Kontich
Deelgemeente:	Kontich
Adres:	Deken Jozef Van Herckstraat
Kadastrale gegevens:	Afdeling 2, Sectie E, percelen 180e17, 180h15, 180k15, 180m2, 180x7 en 180y7
Projectcode:	2011-206
Opdrachtgever:	Matexi Antwerpen NV, Herentalsebaan 299, 2150 Borsbeek
Vergunningsnummer:	2011-206
Naam aanvrager:	Michiel Steenhoudt
Aanvraagdatum:	19 mei 2011

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1: Inleiding en situering	p. 2
Hoofdstuk 2: Bodemkundige aspecten	p. 4
2.1 Fysiografie	p. 4
2.1.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 4
2.1.2 Algemene geologische opbouw	p. 4
2.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 4
2.3 Bodemgenese en terreinwaarnemingen	p. 5
Hoofdstuk 3: Werkmethode en resultaten	p. 9
Hoofdstuk 4: Besluit	p. 11
Bijlagen	p. 12
Bijlage 1: Fotoinventaris	p. 13
Bijlage 2: Sporenlijst	p. 16
Bijlage 3: Vondstenlijst	p. 17
Bijlage 4: Opgravingsplannen	p. 18

Hoofdstuk 1 Inleiding en situering

Naar aanleiding van de aanleg van een nieuwe verkaveling, te Kontich, met een oppervlakte van 1,58 ha, gelegen in het verlengde van de Deken Jozef Van Herckstraat werd door Ruimte en Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven opgelegd.

Het onderzoek werd door Matexi aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd en werd uitgevoerd op 28 en 29 juni 2011.

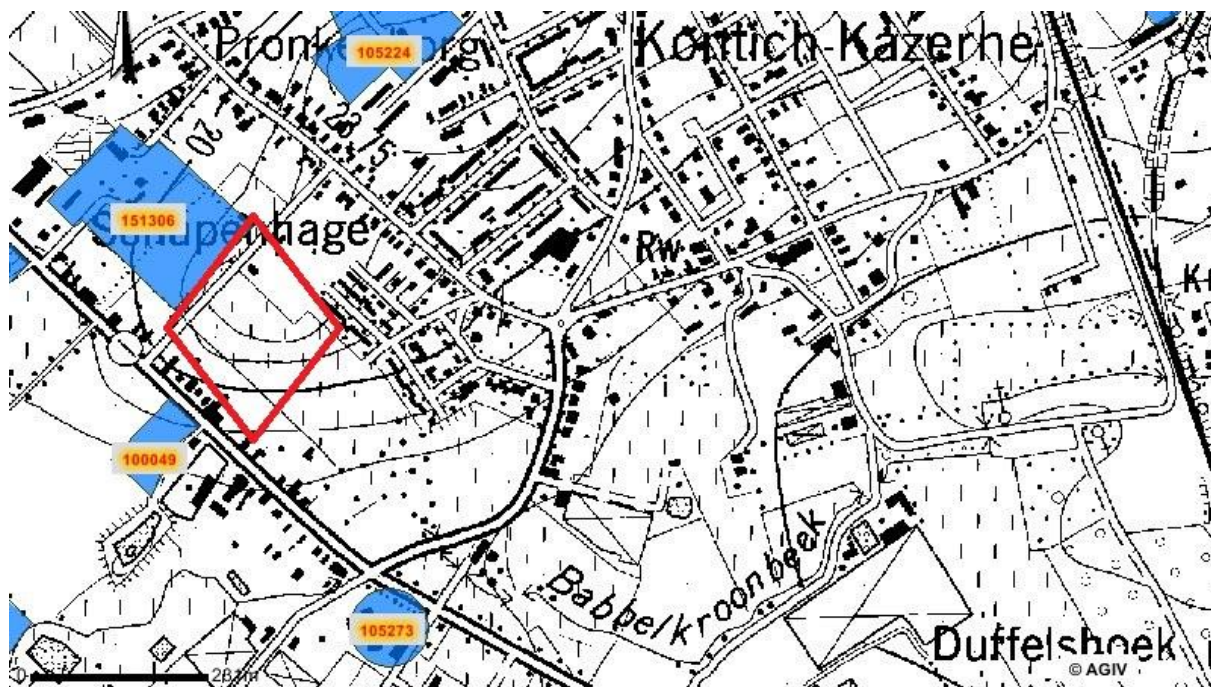

Fig. 1: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied.

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1) zijn in de nabijheid van het projectgebied vier vindplaatsen weergegeven. De belangrijkste is de Alfsberg (CAI 105224). Hier zijn een cultusplaats uit de late ijzertijd, een nederzetting uit de midden-ijzertijd en een boerderijcomplex uit de midden-Romeinse periode geregistreerd. CAI 151306 geeft enkele vermeldingen van urnes uit de metaaltijden. CAI 100049 is een site uit de midden-ijzertijd en middeleeuwen en CAI 105273 is gekend als de Babbelkroonhoeve. Ten zuidwesten van de Duffelsesteenweg zijn bij recent archeologisch onderzoek nog een aantal vindplaatsen aan het licht gekomen. Zo is er ter hoogte van de Babbelkroonbeek in 2010 een ijzertijd nederzetting met bewoningssporen opgegraven.

De Ferrariskaart (1771-1778) toont voor het projectgebied akker- en weiland (fig. 2). Ook op de Popp kaarten (fig. 3) is een zelfde beeld te zien.

Fig. 2: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied.

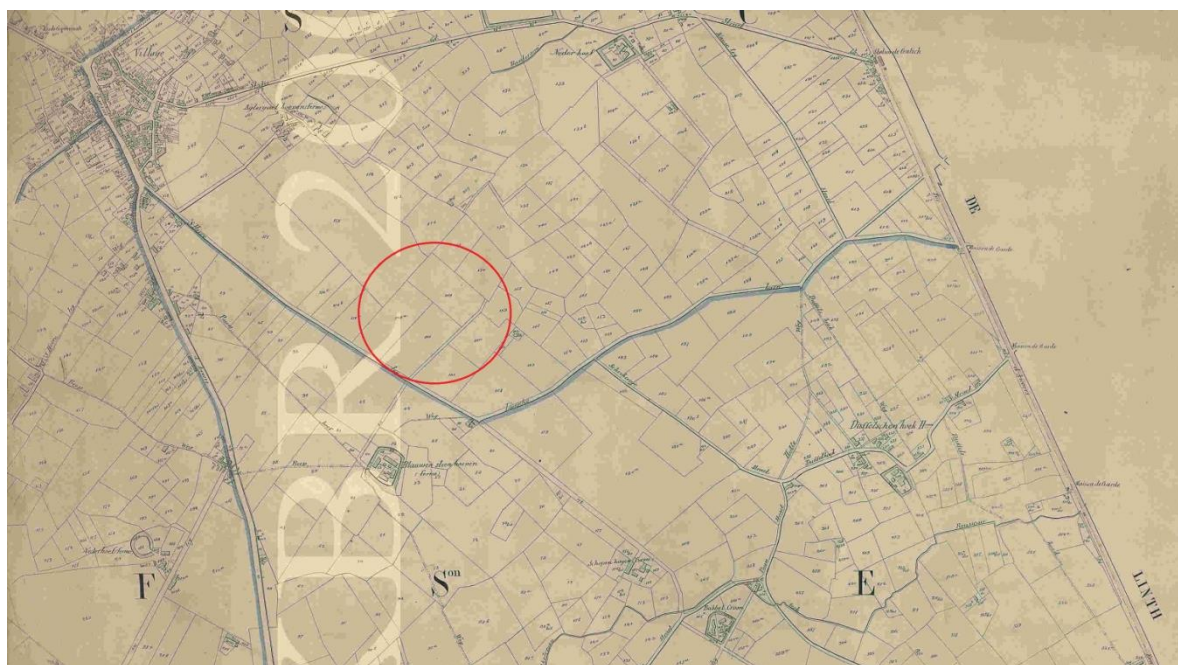

Fig. 3: Uittreksel uit de kaarten van POPP met situering van het projectgebied.

Hoofdstuk 2 Bodemkundige aspecten¹

2.1 Fysiografie

2.1.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied is gelegen op een hoogte van 19 m TAW². Het loopoppervlak helt af naar alle windrichtingen en is vrij uitgesproken (2 à 3%). De afwatering gebeurt zuidoostwaarts door de zuidelijk gelegen Babelsebeek (ook Babbelkroonbeek). Deze behoort tot het Netebekken³.

2.1.2 Algemene geologische opbouw⁴

Het gebied is opgebouwd uit Mioceen, waarvan de grove, mariene glauconietzanden van Edegem en de zwarte van Antwerpen, het Antwerpiaan samenstellen. Ze worden ook de kleiige zanden van Edegem (Bolderiaan) genoemd.

Het tertiaire substraat is grotendeels bedekt met zandleem en licht zandleem, daterend uit het Pleistoceen (Würm III). Lemig zand komt voor in het zuiden en bestaat uit oud dekzand, een equivalent van het niveo-eolisch Würmmateriaal (Volglaciaal) of uit een jongere dekzandformatie van het Laatglaciaal (Jong dekzand I of II).

In de valleien werd tijdens het Holoceen alluvium afgezet dat overwegend uit lemige of kleiige sedimenten bestaat.

2.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt op de lemig – zandgronden (S). Binnen deze lemig - zandgronden komt slechts één bodemserie voor, namelijk w-Sbf (fig. 4)⁵.

w-Sbf zijn droge lemig – zandgronden met weinig duidelijke humus of/ en ijzer B horizont. Ze liggen op een klei-zandsubstraat beginnend op geringe of matige diepte (20 – 125 cm) (w-...).

In profiel zijn het droge, bruine podzolachtige bodems die ontwikkeld zijn op holoceen of pleistoceen lemig - zand. Deze bodems hebben een A₁ (Ap) horizont met veel afgeloogde korrels. De podzolhorizont is bruinachtig en zwak ontwikkeld. Op meer dan 90 cm diepte is de ondergrond roestig.

De bodems hebben een gering waterophoudingsvermogen en zijn droog vanaf het begin van de zomer.

¹ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Kontich 43 E, I.W.O.N.L., 1975.

Baeyens L., Deckers J., Crabbé F., D'Haeyer F., Deurinckx J., Reynders T. en Van Dorst H., Kaartblad Kontich 43 E, 1964.

² Volgens het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/dhm/>

³ Volgens de Vlaamse Hydrografische Atlas, <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/vha/>

⁴ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Kontich 43 E, 11-14. Beschrijving volgens het noordelijke deel van het kaartblad.

⁵ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/>

Veeleisende gewassen gedijen niet goed en enkel gewassen met een geringe behoefte aan water geven goede resultaten⁶.

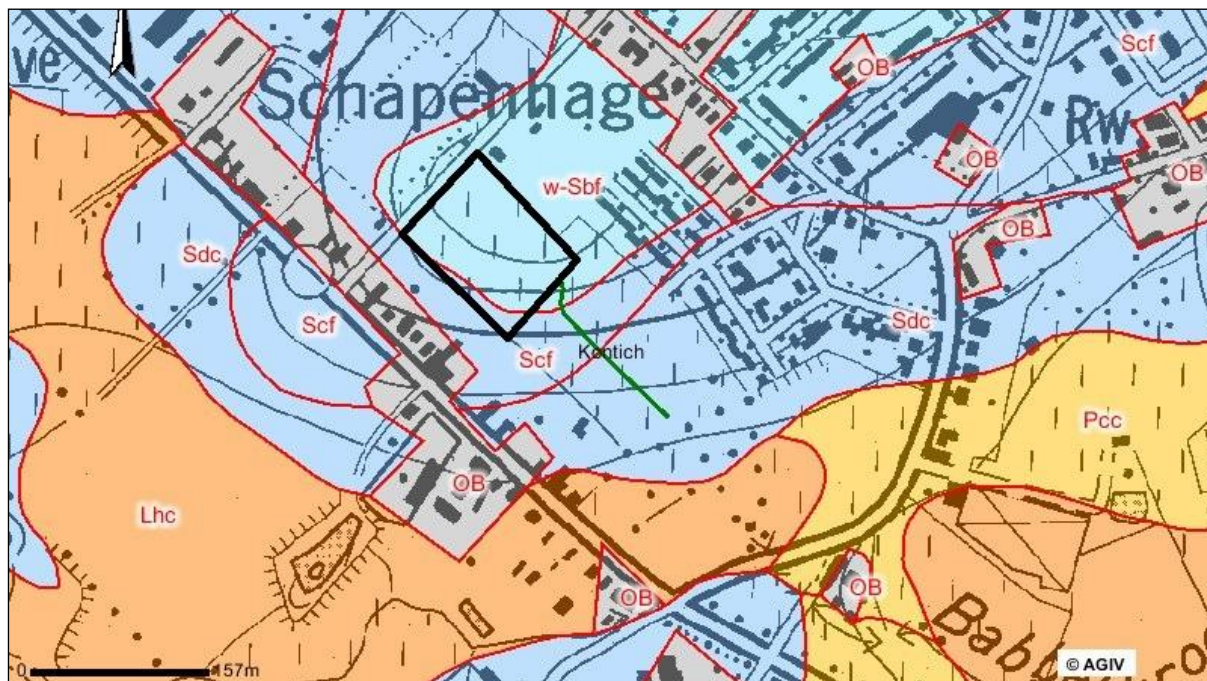

Fig. 4: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied.

2.3 Bodemgenese en terreinwaarnemingen (fig. 5)

De gronden met weinig duidelijke humus of/ en ijzer B horizont worden ook wel bruine podzolachtige bodems genoemd.

De zandige sedimenten vertonen na de uitloging van klei en sequioxiden een accumulatie van humus of/ en ijzer in de oppervlakkige lagen.

De A₁ horizont bevat afgeloogde kwartskorrels, die onderaan een zeer dunne E (ca. 1 cm dik) vormen. De podzol B horizont is weinig duidelijk, heeft een bruine kleur en gaat geleidelijk over tot het C materiaal. Deze profielontwikkeling komt voor in gronden die oorspronkelijk geen profielfifferentiatie vertoonden, maar ze worden ook aangetroffen in het E materiaal van de grijsbruine podzolachtige bodems (polysequumprofiel).

Internationaal behoren deze tot de Humods. Ze vormen het overgangsstadium van de eigenlijke podzolen en komen overwegend voor op (lemig) zand⁷.

Door de min of meer uitgesproken topografie werden de proefsleuven dwars op de helling getrokken wat het voordeel biedt dat de toposequentie van de bodems kon worden vastgelegd.

Het hoogst gelegen profiel (fig. 6) is voornamelijk opgebouwd uit glauconiethoudend kleig zand. De Ap (1) is vrij dun (30 cm) wat zou kunnen wijzen op erosie.

Het lageregelegen profiel (fig. 7) is dan weer ontwikkeld op lemig zand. De dikte van de Ap is ook hier 30 cm (vrij dun). De positie van dit profiel zou kunnen laten veronderstellen dat er, gezien de

⁶ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Kontich 43 E: 44-45.

⁷ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Kontich 43 E: 23.

hellingsgraad, zich een colluviaal pakket zou kunnen bevinden onder de Ap. Dit is echter niet het geval met als gevolg dat de dikte van de Ap (30 cm) in profiel 1 niet indicatief is voor erosie.

Fig. 5: Lokalisatie van de profielen.

Fig. 6: Profiel 1 met Ap (1) op glauconiethoudend kleig zand.

De afwezigheid van een colluviaal pakket laat toe aan te nemen dat de landbouwactiviteiten niet van lange duur waren en/of in een recentere periode werden begonnen. Dit vermoeden wordt versterkt door de aanwezigheid van een ploeglaag die heel heterogeen is (fig. 8). Op dezelfde plaats werden ploegsporen aangetroffen die ook een heterogene vulling bevatten (fig. 9).

Fig. 7: Profiel 2 met bruine podzolachtige horizont (1).

Fig. 8: Ondiepe, heterogene, bleekgrijze ploeglaag (1).

Naast het archeologische aspect is er nog een bodemkundig. De kartering als w-Sbf komt niet volledig tot uiting. Op fig. 5 stelt de lijn S1 tot S4 de scheidingslijn tussen pleistoceen lemig zand (1) en het dagzomend tertiair (2) substraat voor (fig. 10).

Fig. 9: Ploegsporen met heterogene vulling (1).

Fig. 10: Scheiding (1) tussen tertiair (2) substraat en pleistoceen lemig zand (3).

Hoofdstuk 3 Werkmethode en resultaten

Binnen het projectgebied werden in totaal 11 sleuven aangelegd. Omdat de omheiningen van de percelen nog aanwezig waren, werden de sleuven per perceel parallel liggend, 15 m van elkaar aangelegd. Hierbij werd rekening gehouden met de topografie van het terrein waarbij de sleuven de helling mee volgden.

Fig. 11: De aanleg van de sleuven.

De sleuven werden machinaal aangelegd met een rupskraan die voorzien was van een platte graafbak van 2 m breed (fig. 11).

De aanwezige sporen werden waar nodig opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven. Alle sleuven, sporen en losse vondsten zijn topografisch ingemeten. Op een aantal plaatsen werden profielputten gemaakt om de bodemopbouw van het projectgebied te kunnen registreren.

Over het volledige terrein werden 10 sporen geregistreerd waarvan 7 recente kuilen (fig. 12). Deze kuilen waren rechthoekig van vorm met zeer scherpe contouren en een gevlekte lichtgrijze tot lichtbruine kleur en lichtgele vlekken.

De overige drie sporen, spoor 2 in sleuf 1, spoor 7 in sleuf 6 en spoor 10 in sleuf 8 werden respectievelijk geïnterpreteerd als paalkuil en twee kuilen. Omdat deze sporen de enige archeologisch relevante sporen waren, werden ze gecoupeerd. Het bleek echter dat deze sporen alle drie natuurlijk waren. Spoor 2 was een wortelgang en sporen 7 en 10 waren lokale plaatsen met iets meer bioturbatie.

Fig. 12: Spoor 5 in sleuf 4, een recente kuil.

Er werden 4 vondsten ingezameld. Losse vondsten 1 en 2 zijn zeer kleine fragmentjes handgevormd aardewerk die respectievelijk in sleuven 1 en 2 werden aangetroffen. In sleuf 6 werd in spoor 7 een iets grotere wandscherf handgevormd aardewerk ingezameld. Vermoedelijk kunnen deze scherven in de ijzertijd gedateerd worden. Tot slot werd in sleuf 6 nog een losse vondst geregistreerd. Deze laatste is een rand van een middeleeuwse grape die enkel langs de binnenzijde voorzien is van loodglazuur. Aangezien het stuk zeer sterk verweerd is gaat het om een mestvondst.

Hoofdstuk 4 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het *Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium* van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003) en 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten.

Wanneer de bodemkaart een substraat aangeeft moet er rekening mee gehouden worden dat dit kan dagzomen. De aanwezigheid van glauconiethoudend materiaal kan een indicatie zijn voor een laag archeologisch potentieel (cfr. Tessenderlo-Industrieweg).

De afwezigheid van intense landbouwactiviteiten over een langere periode steunt op de dunne Ap (30 cm) over de hele toposequentie, zonder sporen van colluvium. Dit zou te wijten kunnen zijn aan oppervlakkige bewerking om niet te veel het substraat boven te ploegen.

Mogelijk bevindt het archeologisch potentieel zich op lagergelegen plaatsen (i.e. op het lemig zand). Dit is te wijten aan de aanwezigheid van de tertiaire glauconiethoudende kleiig zand die er dagzomen, welke naar chemische en fysische samenstelling landbouw noch bewoning attractief maakt⁸.

Bij het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat er zich in het projectgebied geen relevante archeologische sporen bevinden die verder archeologisch onderzoek verantwoorden. Het officieel vrijgeven van het terrein gebeurt door Ruimte & Erfgoed.

Op de rest van het terrein werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Het officieel vrijgeven van het terrein gebeurt door Ruimte & Erfgoed.

Ondanks het vrijgeven van het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003 en 10 maart 2006 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, en 07.06.2006)

- en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 en 23 juni 2006

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

⁸ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Kontich 43 E: 61. In tabel 5 worden de geschiktheidsklassen per bodemserie weergegeven en daaruit blijkt de matig tot slechte kwaliteit van w-Sbf.

Bijlagen

Bijlage 1 Fotoinventaris

Inv. Nr.	Sleuf	Spoor	Aard
2011-206-01	1		Overzicht
2011-206-02	1		Overzicht
2011-206-03			Werkfoto
2011-206-04			Werkfoto
2011-206-05	1	3	Detail
2011-206-06	1	3	Detail
2011-206-07	1	2	Detail
2011-206-08	1	2	Detail
2011-206-09	1	1	Detail
2011-206-10	1	1	Detail
2011-206-11	1	1	Overzicht
2011-206-12	1	1	Overzicht
2011-206-13	1	1	Overzicht
2011-206-14			Werkfoto
2011-206-15	2		Overzicht
2011-206-16	2		Overzicht
2011-206-17	2		Overzicht
2011-206-18	2		Overzicht
2011-206-19	3		Overzicht
2011-206-20	3		Overzicht
2011-206-21	3		Overzicht
2011-206-22	3		Overzicht
2011-206-23	3		Overzicht
2011-206-24	4		Overzicht
2011-206-25	4		Overzicht
2011-206-26	4	4	Detail
2011-206-27	4	4	Detail
2011-206-28	4	5	Detail
2011-206-29	4	5	Detail
2011-206-30	4		Overzicht
2011-206-31	4		Overzicht
2011-206-32	4		Overzicht
2011-206-33	6		Overzicht
2011-206-34	6		Overzicht
2011-206-35	6		Overzicht
2011-206-36	6	7	Detail
2011-206-37	6	7	Detail
2011-206-38	6	7	Detail

2011-206-39	6		Overzicht
2011-206-40	6		Overzicht
2011-206-41	6		Overzicht
2011-206-42	4	6	Detail
2011-206-43	4	6	Detail
2011-206-44	7		Overzicht
2011-206-45	7		Overzicht
2011-206-46	7	8, 9	Detail
2011-206-47	7	8, 9	Detail
2011-206-48	7	8, 9	Detail
2011-206-49	7		Overzicht
2011-206-50	7		Overzicht
2011-206-51	7		Overzicht
2011-206-52	8		Overzicht
2011-206-53	8		Overzicht
2011-206-54	8		Overzicht
2011-206-55	8		Overzicht
2011-206-56	8	10	Detail
2011-206-57	8	10	Detail
2011-206-58	8	10	Detail
2011-206-59	9		Overzicht
2011-206-60	9		Overzicht
2011-206-61	9		Overzicht
2011-206-62	9		Overzicht
2011-206-63	9		Overzicht
2011-206-64	9		Overzicht
2011-206-65	9		Profiel
2011-206-66	9		Profiel
2011-206-67	9		Profiel
2011-206-68	11		Overzicht
2011-206-69	11		Overzicht
2011-206-70	11		Overzicht
2011-206-71	11		Overzicht
2011-206-72	11		Overzicht
2011-206-73	11		Overzicht
2011-206-74	10		Overzicht
2011-206-75	10		Overzicht
2011-206-76	10		Overzicht
2011-206-77	10		Overzicht
2011-206-78	10		Overzicht
2011-206-79	10		Overzicht

2011-206-80	12		Overzicht
2011-206-81	12		Overzicht
2011-206-82	12		Overzicht
2011-206-83	12		Overzicht
2011-206-84	12		Overzicht
2011-206-85	12		Overzicht

Bijlage 2 Sporenlijst

Spoornummer	Werkput	Spoortype	Vorm	Kleur	Bijmenging	Opmerkingen	Coupe
1	1	Kuil	Rechthoek	LGr-Gl m LGl vl	BS, sintels	Recent	
2	1	Paalkuil	Ovaal	LBr-Br			Negatief
3	1	Kuil	Rechthoek	LGr m LGl vl	BS, sintels	Recent	
4	4	Kuil	Onregelmatig	LGl-Gr m LBr-Gl vl		Recent	
5	4	Kuil	Onregelmatig	LGl-Gr m LBr-Gl vl		Recent	
6	3	Kuil	Onregelmatig	LGl-Gr m LBr-Gl vl		Recent	
7	6	Kuil	Cirkel	LBr m LGr	HK		Negatief
8	7	Kuil	Onregelmatig	DGr-Br	BS, HK, BS, KM, sintels	Deels in profielwand, recent	
9	7	Kuil	Rechthoek	LGl m Gr vl		Deels in profielwand, recent	
10	8	Kuil	Cirkel	LBr-Gr			Negatief

Afkortingen:

Kleur:

L- Licht
 D- Donker
 Br Bruin
 Gl Geel
 Gr Grijs
 Vl Vlekken

Bijmenging:

BS Baksteen
 HK Houtskool
 SK Steenkool
 KM Kalkmortel

Bijlage 3 Vondstenlijst

Inventarisnummer	Sleuf	Losse vondstnummer	Soort	Beschrijving vondst	Aantal
2011/206-LV1-1	2	1	Ceramiek	Handgevormd, klein, fragmentair	1
2011/206-LV2-1	2	2	Ceramiek	Handgevormd, klein, fragmentair	1
2011/206-LV3-1	6	3	Ceramiek	Handgevormde wandscherf	1
2011/206-7-1	6	4	Ceramiek	Handgevormde wandscherf	2

Bijlage 4 Opgravingsplannen

